

(NE)PISMENOST U JAVNOM OGLAŠAVANJU

Ivica Duhović Žaknić, Žrnovo
ivica.zaknic@gmail.com

Gledam u naslov koji mi je za ovaj tekst zadao naručitelj: **Pismenost u javnom oglašavanju**. Dvoumim se: hoću li pisati o pismenosti ili nepismenosti? Podrazumijeva li oglašavanje istupanje u javnom prostoru?, tzv. medijskom prostoru?, ili tek stavljanje oglasa u oglasnik? Zovem naručitelja, želim pojašnjenje, ali on ne podiže slušalicu, valjda je s djecom na praznicima, sad su nekakvi školski paznici kojih prije nije bilo... I tako se odlučujem za **nepismenost u medijskom prostoru**, jer ona je moje svagdanje bojno polje i oružje demona koji me tamo napadaju: Možda ili jamačno si ti u pravu, ali koga zanima pogreška?, daj ne zanovijetaj!, govorit ću i pisati onako kako se meni hoće, kako znam i umijem, važno je da se razumijemo... Da, svi se ljute i negoduju kad uočim i ispravim pogrešku koju su napravili u govoru i pisanju. Nisam lektorica, ali fanatik jezika jesam. Kažu da opet pametujem. Ne baš svi, ali gotovo svi, iz svih izuzimam svoje dijete kojemu su moje opaske dobrodošle, dobronamjernost podrazumijeva, jednako kao i moju namjeru da ne citiram pavopisna ili gramatička pravila (jer bi to značilo prepisati ih iz priručnika ili udžbenika, k tome nisam profesor Hrvatskog jezika i ovo nije ni školski sat ni predavanje), već da govorim o primjerima svih naših nepismenosti iz oglašavanja našeg svagdanjeg u knjigama, časopisima, na FB, na portalima, televiziji ili radiju, gdje očekujem ne samo da se sporazumijevamo već i da negujemo stanovitu odgovornost spram jezika, da ga znamo, poštujemo, volimo, negujemo i razvijamo kao srčiku svoga identiteta.

Očekujem li previše? Čini se da je odgovor potvrđan, makar sudeći prema sljedećim „zapisima“:

- Danas je naša pjesnikinja napisala *sunce sije...* (A ja mislim da seljak sije pšenicu i da sunce sja i da bi bio red razlikovati glagole *sijati* i *sjati*, pjesnikinja će se možda pozivati na pjesničku slobodu i *sijanje* u ime rimovanja: sunce sije, toplo grije, s neba mi se smije... pa neka joj bude, pjesnici su čuđenje u svijetu).

Dvoumim se: hoću li pisati o pismenosti ili nepismenosti? Odlučujem se za nepismenost u medijskom prostoru, jer ona je moje svagdanje bojno polje i oružje demona koji me tamo napadaju. Da, svi se ljute i negoduju kad uočim i ispravim pogrešku. Nisam lektorica, ali fanatik jezika jesam.

- Premda pripada pogrešnoj upotrebi riječi, ovdje izdvajam glagol *pričati* koji je u potpunosti izbacio glagol *govoriti*. Tako svakodnevno slušam: Ona priča engleski, uhićenik ne priča hrvatski (ovo je posebno iritantno!), tako je pričao Zarathustra... Pritom znamo da se priča bajka, priča, a da se jezik govori, i da je Zarathustra govorio, i Marx je govorio, i Isus je govorio... I u emisiji iz poljoprivrede Hrvatskog radija 19. veljače 2024. trebalo je valjda govoriti a ne pričati o... No, voditelj je to zanemario.

- Jednako tako je prevoditelj enigmatične autorice Elene Ferante zanemario pravila tvorbe prošlog vremena kad je napisao: *Podrugljivo upitao Lilu...* Gdje li je samo zametnuo pomoćni glagol *biti*? pitam se, i što je radio lektor kad mu je ovakav prijevod prošao?, je li ga podredio pravilu da u prošlom vremenu povratnih glagola pomoćni glagol izostavljamo i kažemo npr. Sjetio se u tom trenu, a ne sjetio se je. *Upitati* nije povratni glagol.

- Kad smo već kod povratnih glagola, današnja opomena predsjednika Hrvatskog sabora jednoj parlamentarki koja je završila zapoviješću: *Sjednite se!* *Sjednite se...* ukazuje mi se znakovitom za našu

(ne)pismenost, i tipično purgerskom jer purgeri su oduvijek skloni germanizirati hrvatski jezik, u što pripisujem i pretvaranje glagola *sjesti* u povratni *sjesti se* jer tako je to u njemačkom – sich setzen.

- Prekjučer je jedna Antifa organizacija napisala na FB: ... nije kriv silovatelj, nego djevojka... Ja *nego* poznajem kao riječ koju koristimo u komparativnoj rečenici: Ona je pametnija nego ja... Nije, dakle, kriv silovatelj već djevojka...

Upotreba pogrešne riječi toliko se uvriježila da je više niti ne primjećujemo. Zapisala sam nedavno: Novinari, voditelji i ini sudionici političke emisije na jednoj našoj televiziji, su nebrojeno puta tijekom jednog sata rekli: *kasnije* ćemo vidjeti, *kasnije* ćemo čuti, *kasnije* ćemo porazgovarati, *kasnije, kasnije...* Kao da *kasnije* nije komparativ od *kasno*, a ne prilog vremena. Isključila sam televizor, svjesna da prava riječ (*poslije*) neće biti izrečena, da njezin izostanak neće čak ni biti primijećen.

- Istovjetno pogrešno se u oglašavanju na hrvatskom umjesto priloga vremena *prije* koristi i komparativ od *rano*, tj. *ranije*: Jedanaest godina *ranije* (1992.) primio je godišnjeg Nazora (Telegram - vijest o smrti Danijela Dragojevića 19.2.2024.). Valjda bi tamo trebalo stajati: Jedanaest godina *prije*...

- Ivana Šojat, SAMA str. 84: *Nijednoj ni drugoj...* Prosudbu o šepRTLjanju među ljudima od pera i fono oglašavanja ostavljam u ovom slučaju čitatelju!

- Naposljetku: Prekrštavanje imena A. Stanković *Kraj* u A. Stanković *Kralj* također sam na nedavnoj izložbi Arhivskom sabirnom centru u Žrnovu doživjela kao stanovitu nepismenost koja se u tom prostoru nije smjela dogoditi.

Kad iz profesionalnih spisateljskih ili novinarskih voda zapliva vodama društvenih mreža, znaci i dokazi naše elementarne nepismenosti umnožavaju se nevjerojatno brzo, tako da bi ih samo u jednom danu bio „pun kufer“, i još preko toga:

- Jučer je jedna Mira na FB postavila pitanje prodavaču: Da li imate crne boje? Ubolo me je to *da li* pitanje, još žešće je to bilo kod jednog Tomislava u Oglasniku otoka Korčule 16.12.2023: *Dali* netko prodaje...? Ja bih svakako pitala: Imate li crne boje, ili: Je li imate? Prodaje li netko? (ili: Je li netko prodaje?) U prilog svojoj formulaciji pitanja neću istaknuti pravilo već svoj osjećaj jezika i svoj animozitet

spram *da li* pitanja, dok *dali* pitanja želim zaboraviti, glagolima *dati* i *jesti* ovdje doista nije mjesto.

- NK Žrnovo na FB 19.2.2024.: Nekoliko slika sa jučerašnje utakmice... Kad ćemo u tom vražjem instrumentalu napisati *s*, a kad *sa?*, a kad ćemo ga izostaviti? Jesmo li to naučili još u osnovnoj školi? Nismo. A trebali smo. Jer doista nije teško: Prijedlog u instrumentalu je *s*, pretvara se u *sa* kad slijedi riječ koja započinje ili je drugo slovo *s*, *š*, *z*, *ž*, *p* (*sa sestrom*, *sa željom*, *sa psom...*) tako da ih je praktički nemoguće izgovoriti. Izostavljamo ih kad imamo instrumental sredstva koji ne dolazi s prijedlogom: *Idem brodom*, *putujemo trajektom...* *Ali: Idem sa sestrom*, *putujem s prijateljicom...* Ne trebamo tražiti priručnik da instrumental pišemo kako valja.

- Alen na FB 23.12.24.: *Cjena je ...* Mislim da smo i ije-je pravila naučili svi u osnovnoj školi. Ili griješim. Na panou sam u jednoj školi na otoku godinu dana gledala u nekakav strip – simpatičan, skupni učenički rad, s kojega mi se nakesila npr. riječ *gnjzdo*, nisam to mogla otrpeti pa sam je ispravila (što nije bilo lijepo od mene...). Svojim sam učenicima pokušala sugerirati ravnjanje po ikavici: Riječi s dugim *i* (*dite*, *vrime*, *gnjzdo*, *cina*, *bila* (*boja*), *vrindnost...*) u standardnom jeziku pišu se s *ije*, dok se one s kratkim *i* pišu s *je* (*dica...*). Neki su odmah, i nadam se zauvijek naučili, a nekima je to prezahtjevno. Dana 22.2.2024. na FB sam pročitala: ...u kamenu s *djelom* zida u vodi što je vidljivo na slici..., autor ne razlikuje *dio* i *djelo*, a ni sa zarezom baš nije na ti.

- O pisanju velikog i malog slova ne treba trošiti riječi, tu su pravila jasna i stroga što znači da ne dopuštaju relativizaciju. Unatoč tome 15.2.2024. na FB piše jedan Nikolla: Prodajem sljedeće Frižider... Valjda ga je prodao. ANK Žrnovo 19.2.2024.: sljedeće Nedjelje. Sveta nedjelja je dobila i veliko slovo? Ili smo počeli primjenjivati pravila engleskog jezika na hrvatski jer nam je sve tuđe bolje od domaćeg?

- O razlikovanju *č* i *ć* nije baš jednostavno naučiti devet pravila, mislim da ih ima toliko premda ih nikad nisam naučila jer to jednostavno čujem: *kopačica* je žena koja kopa, a *kopačica* je alat, *spavačica* je žena koja spava, a *spavačica* je noćna košulja koju odijevamo za spavanje. Točka. Nema raspravljanja na tu temu jer ona je neke moje prijatelje rušila na maturalnom ispitu. Ne znam je li jedan Petar položio

I meni se dakako događaju dileme i pogreške dok pišem. Objavljena pogreška meni je razlog za sram, bez milosti je uzimam sebi za zlo, veliko zlo. Sebi više nego ostalima.

maturu, ali 15.2.2024. piše na FB: *Čovjek će reč...* Pojavljivanje riječi: *moč, dječak, čutim, kuča, koč, mogućnost, lebičada, osjećaj...* svjedoče o našoj nepismenosti, neznanju, neukosti ili tek o nehaju spram svoga jezika i njegovih pravila?

- Ali vas *nemogu* dobit, *nakraju* sam prihvatio..., *čuvaj* te tu ljubav, *jeli* bi mi mogli pomoći?, *neznam!*..., potom kategorija pogodbenog načina: Volio *bi*, rekao *bi* ti da znam...

Suglasni ste da će biti bolje da ne nastavljam?

I meni se dakako događaju dileme i pogreške dok pišem, gramatičke, pravopisne i ine, možda i zato što postoje i mnoga novodobna pravila i zahtjevi glede jezika. Ovako kolerična koji put ne mogu podnijeti tu svoju nesigurnost i smjesta, u svako doba ili neko nedoba nazovem svoju osobnu lektoricu (što baš i nije pristojno), a ponekad ostavljam riječ napisanu po svome osjećaju i imam povjerenja da ćemo je do objavljivanja potvrditi ili ispraviti. Objavljena pogreška meni je razlog za sram, bez milosti je uzimam sebi za zlo, veliko zlo. Sebi više nego ostalima. O tome da prema ostalima u prostoru oglašavanja iskazujem više milosrđa nego prema sebi samoj, svjedoči i posljednji primjer: Jedan je Bilić 22.2.2024. napisao na FB: *Živijo* je on u Njemačkoj i *radijo*...

E, pa – živio ti meni Biliću!